

KRONIKA**V spomin Juliju Titlu (24. november 1914–9. januar 2014)**

V stotem letu delovno izredno razgibanega, vseskozi z iskrenimi mladostnimi prepredenega, predanega in plodnega ustvarjalnega dela, ki je zapustilo dragocene sledi na različnih področjih naše narodne samobitnosti, je sklenil svojo življenjsko pot geograf in gospodarski zgodovinar akademik prof. dr. Julij Titl. S svojim neizmerno vztrajnim, marljivim, predanim in poglobljenim raziskovalnim delom je odstiral prenekatero značilnosti in posebnosti slovenskih pokrajin, še zlasti našega Primorja, pa njegove naravne, gospodarske in družbeno-socialne značilnosti in posebnosti. Z bogatimi izkušnjami, ki jih je vsrkaval in dojemal na različnih področjih svojega službovanja, nas je nešteto krat s svojimi nastopi in na srečanjih opozarjal tudi na številne stranpoti v (našem) pokrajinskem razvoju, katerega je največkrat usmerjal in tlakoval nenasiten človekov pohlep.

Njegova življenjska pot je bila podobna številnim slovenskim podeželskim izobražencem. Rodil se je 24. novembra 1914 Pri Grabljecu na Vrholah pri Slovenski Bistrici, kjer so se ukvarjali z rokodelstvom suhe robe vse od leta 1930. Osnovno in meščansko šolo je obiskoval v Slovenski Bistrici, učiteljske pa v Mariboru. Po maturi leta 1935 se je pridružil 970 brezposelnim učiteljem. Po končanju šole za rezervne oficirje v bosanskem Goraždu, je jeseni leta 1938 dobil začasno službo prefekta v Banovinskem dečjem domu v Mariboru, kmalu nato pa mesto učitelja na osnovni šoli v Črešnjevcu pri Slovenski Bistrici. Med drugo svetovno vojno je bil najprej aktivist OF, nato pa bataljonski politkomisar v Šercerjevi brigadi. Ob koncu vojne je odšel s XIV. divizijo na Koroško, od tam pa v Vojvodino, kjer je postal v rangju načelnika brigade inštruktor za agitacijo in propagando.

Po demobilizaciji 17. oktobra 1945 se je vrnil v Slovenske Konjice, kjer je živel že v začetku vojne, ko je bil zaposlen kot knjigovodja. V Slovenskih Konjicah je postal šolski nadzornik za takratni okraj. Med letoma 1949 in 1952 je bil predavatelj in upravnik Srednje politične šole v Ljubljani. Vmes je tudi

OLGA KNEZ

Slika: Ob predstavitvi Titlove knjige *Toponimi Koprškega primorja* leta 2000 (z desne: dr. Milan Orožen Adamič, dr. Julij Titl, dr. Vesna Mikolič in dr. Darko Darovec).

študiral na Višji pedagoški šoli v Ljubljani in diplomiral iz zgodovine leta 1952. Po diplomi je poučeval na novoustanovljenem učiteljskišči do leta 1955, ko je postal politični delavec v takratnem koprskem okraju. V tem času je bil tudi izredni študent geografije na ljubljanski Filozofski fakulteti. Po diplomi leta 1961 je postal višji predavatelj na Visoki šoli za politične vede v Ljubljani, po doktoratu iz geografije (1964) pa njen izredni profesor. Leta 1967 se je tudi zaradi zdravstvenih težav vrnil v Koper, kjer je postal ravnatelj Ekonomsko-administrativnega šolskega centra, od leta 1968 pa vse do upokojitve leta 1975 pa je bil ravnatelj Pokrajinskega arhiva Koper.

S študijem geografije in zgodovine se je sistematično poglobljal v raziskave številnih in pogloblitnih razvojnih smeri ter značilnosti slovenskih pokrajin. Nikdar ni bil pasiven spremljevalec pri uresničevanju in izpolnjevanju predpisanih študijskih obveznosti. Vedno se je s svojim znanjem, vedenjem in kritično presojo obstoječega stanja dejavno, argumentirano in poglobljeno vključeval v razčiščevanje številnih aktualnih problemov. O tem zagotovo pričajo njegove seminarske in druge pisne študijske obveznosti, s katerimi je odstiral nadvse pereče družbeno-gospodarske in socialnogeografske pojave in probleme naših pokrajin, še zlasti Koprškega primorja, ki je bilo tedaj vrnjeno in priključeno matični domovini.

Titlova bibliografija je bogata in raznovrstna ter zajema tako geografska kot tudi zgodovinska področja. S prikazom Socialnogeografskih problemov koprškega podeželja (1965) je zarisal domala vsa poznejša geografska preučevanja na tem območju. Dokumentarno je osvetlil razvoj in gospodarski pomen mlinov in mlinarstva v slovenski Istri (1988). Preučil in obelodanil je vzroke za nastanek in propad Murske republike leta 1919 v Prekmurju (1970). V knjigi Kelti in Slovenci (2004) je skušal na podlagi najrazličnejših ostalin, ki domnevno izhajajo iz keltskega obdobja, prikazati in ovrednotiti njihov pomen pri oblikovanju nekdanje podobe naših krajev oziroma pokrajin. V treh zajetnih knjigah je zbral in preučil več tisoč geografskih in ledinskih imen v severozahodni Istri (1998), Koprskem primorju (2000) in na Krasu (2006). Bogata zbirka toponimov in ledinskih imen ni le dragoceno temeljno gradivo za najrazličnejša geografska preučevanja, temveč nudi tudi temeljito gradivo za razmislek jezikoslovcu, zgodovinarju, gospodarstveniku, kakor tudi demogeografu, preučevalcu (predvsem) nekdanjih selitvenih tokov, ki so tako značilni za celostno oblikovanje naše primorske kulturne pokrajine. Njegove številne članke in razprave najdemo po različnih strokovnih publikacijah doma in v tujini. Tudi svojemu rodnemu območju je Titl namenil več prispevkov. Za četrto knjigo Krajevnege leksikona Slovenije »Podravje in Pomurje« (1980) je predstavil Občino Slovenska Bistrica. Njen geografsko-demografski oris je objavljen v prvi številki Zbornika Občine Slovenska Bistrica (1983), v njegovi drugi knjigi pa prikazuje Svet in ljudi ob Ložnici (1990). Svojemu rodnemu območju in spominom na ustanovitev, delovanje in vodenje kulturnega društva na Zgornji Ložnici je napisal knjižico Venčesl in okolica (2006). Kot druga knjiga v turistični zbirki Slovenija total (Priručnik za popotnika in poslovnega človeka) je izšlo Titlovo delo Primorje in Kras (1993), hkrati tudi v nemški izdaji.

Kot visokošolski učitelj je sestavil tudi priročne učbenike. Napisal je Zgodovino materialne in duhovne kulture (1962), Politično in ekonomsko zgodovino Jugoslavije (1962) ter Politično in socialno zgodovino Jugoslavije (1973). Njegova je tudi Zgodovina za poklicne šole (1968), ki je izšla tudi v Braillovem točkopisu (1969).

Še ena odlika je krasila širino Titlove osebnosti. Vsepopvod, kjer je delal in živel, je s svojim vedenjem in organizacijskimi sposobnostmi pomagal domačim in tujim strokovnjakom, ki so se prvenstveno ali dopolnilno seznanjali z geografskimi in siceršnjimi nastavki ter problemi našega primorskega obalnega sveta. Na pobudo akademika Svetozarja Ilešiča je pomagal z nasveti in usmeritvami kot somentor doktorander: Kari Doran z Univerze v Bergenu (Norveška), Andreju Moritschu iz Celovca, Danutu Schneider iz Združenih držav Amerike ter drugim. Dlje časa je bilo Koprsko primorje z vsemi geografskimi problemi učni »poligon« ne le za domače študente. Prenekateri značilnosti mediteranske kulturne pokrajine so spoznavali slušatelji geografije iz Zagreba, Varšave, Bratislave, Amsterdama in Münchna. Poljski študentje so izvedli kar štirinajstrednvo kartiranje rabe tal v izolski občini. Z značilnostmi Koprškega primorja pa so bile pod Titlovim vodstvom seznanjene tudi številne tuje državno-politične in strokovne delegacije.

Titlove organizacijske veščine smo bili deležni tudi v Sloveniji. Leta 1947 je ustanovil avto-moto društvo v Slovenskih Konjicah, na učiteljsišču v Novem mestu je pričel z delom turistični krožek, dejaven je bil v koprski podružnici našega Geografskega društva, sodeloval je v Počitniški zvezi Slovenije, v Gibanju znanost mladini ter v številnih strokovno-upravnih odborih.

Izdatna in raznovrstna je Titlova strokovna in raziskovalna bibliografija. Je neposreden odsev njegovega dela, ki je bilo marsikdaj usmerjeno tudi v originalna in samosvoja iskanja pojavov in problemov, ki so vtكاني v vsakokratni kvorum pokrajinskega razvoja. S potrpežljivo vztrajnostjo in iskreno predanostjo stroki je klesal sodobno slovensko misel, ki bo za vselej vtkana v žlahtna spoznanja sodobne znanosti. Temeljna značilnost njegovega dela je bila spoznati in ovrednotiti vsakokratne učinke človeka v prostoru. Za verodostojno podobo pokrajinskega razvoja je neštetokrat prisluhnil preprostemu človeku in njegova spoznanja je vgrajeval v svoje temeljne raziskave. Zato njegovi izsledki nikdar niso bili »papirnato-statični«, temveč so vselej ponujali verno podobo vsakdanjega podeželskega utripa.

Vsa pokojnikova javna, upravno-organizacijska in raziskovalna dejavnost je bila raznovrstna, obsežna in temeljito opravljena. Za delo je prejel več državnih odlikovanj in priznanj. Z izvirnimi prispevki in izsledki o preučevanju mediteranske (primorske) kulturne pokrajine je postal leta 1990 član Evropske akademije književnosti, znanosti in umetnosti (*Accademia D'Europa di Lettere, Science ed Arti*) s sedežem v Neaplju, dve leti kasneje pa njen častni konzul v Republiki Sloveniji. Naše stanovsko združenje (takratni ZGDS) ga je nagradil z zlato Plaketo (1997) in Melikovim priznanjem (1999) za pomembne znanstveno-raziskovalne dosežke pri preučevanju Slovenije. Postal je tudi častni član Prosvetnega društva Alojzi Avžner na Zgornji Ložnici.

Titlova življenjska pot je bila sklenjena 9. januarja 2014, in sicer na njegovem domu na Markovcu nad Kopro. Uslišana je bila njegova želja in pokopan je bil v rodbinski grob pri Venčeslu (Zgornja Ložnica) v Dravinjskih gorah.

Milan Natek

V spomin Ivanu Gamsu (5. julij 1923–10. marec 2014)

Bili smo še pod vtisom visokega življenjskega jubileja akademika in profesorja Ivana Gamsa, ko nas je nekega spomladanskega dne dosegla novica o njegovem dokončnem odhodu. To je bil konec dolgega, lepega in neverjetno plodovitega življenja našega učitelja in mentorja. Veliko nas je, ki nam je profesor Gams pomagal pri začetniških korakih v preučevanje fizičnogeografskih problemov, a težko bi našli koga izmed njegovih učencev, ki bi se mogel s profesorjem meriti v spretnem iskanju in reševanju znanstvenih problemov, še manj pri izjemno obsežni produkciji znanstvenih, strokovnih in drugih prispevkov. V sistemu COBISS je med geografi nesporni prvak, saj se je števec njegovih del ustavil pri številki 1320. To je zares ogromno za enega samega človeka, vendar še veliko več štejejo nove ideje, novi pristopi in nova področja geografskega raziskovanja, zaradi katerih so mnoga njegova dela že zdaj del geografske klasike.

Po rodu je bil profesor Gams iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu. Življenjska pot ga je že zgodaj odpeljala iz domačih krajev, a jim je ostal zvest vso znanstveno kariero. Doktoriral je iz geografske problematike domače pokrajine (*Pohorsko Podravje – razvoj kulturne pokrajine*, 1956). Tudi pozneje je rad opisoval Mislinjsko dolino, Pohorje, Koroško, bodisi v tehtnih znanstvenih razpravah ali poljudnoznanstvenih člankih, od prvega objavljenega prispevka *O pokrajini okrog Slovenjega Gradca* v zborniku ob 700-letnici Slovenj Gradca (1951) do enega zadnjih (*Geomorfologija Pohorja*, 2008).

Kot mlad asistent se je najprej zaposlil na takratnem Inštitutu za geografijo pri SAZU (1951–1962), nato se je preselil na Inštitut za raziskovanje krasa v Postojni (1962–1966), po kratkem delovanju na Inštitutu za geografijo Univerze v Ljubljani (1966) pa je istega leta postal izredni profesor na Oddelku za geografijo ljubljanske Filozofske fakultete, kjer je ostal do upokojitve (1988). Leta 1978 je bil izvoljen za dopisnega člana SAZU, od leta 1985 je bil njen redni član.

Nemirni duh profesorja Gamsa se je razcvetel že na prvem delovnem mestu, kjer se je ukvarjal z zelo raznoliko geografsko problematiko, od geografije krasa (*Morfološki problemi jame in potoka Mitoščice*, 1955;